

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEDLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet...

Under våren har vi haft ett par stora händelser med anknytning till Elin Wägner.

I början av april hade vi i Växjö besök av De Litterära Sällskapens Samarbetsnämnd som ordnade ett seminarium med medverkan av tio småländska författarsällskap. Tomas Bannerhed var gästförfattare och vid ett givande samtal mellan honom och Marianne Enge Swartz fick vi höra om alla hans vedermödor för att åstadkomma romanen *Korparna*, som han fick Augustipriset för.

Vårt årsmöte hölls i mitten av maj i Stockholm i samband med det högtidliga firandet av de två första kvinnorna i Svenska Akademien. Vi hade också en första invigning och avtäckning av Siri Derkerts Wägner-staty på Liljevalchs i Stockholm.

Vi ser fram emot årets hösthelg på S:t Sigfrids folkhögskola och seminariet "Det fria ordet". Under två fullmatade dagar kommer vi att möta flera intressanta föreläsare bl.a. journalisten och Rysslandskännaren Disa Håstad.

Årets Väckarklocka 2014 tilldelas Svenska Pen och priset tas emot av Annika Thor som utöver att föreläsa om Svenska Pen också håller ett anförande om sitt eget författarskap kopplat till "Det fria ordet".

Programmet för seminariet och anmälningsblankett får ni med det här utskicket av Bergsluft.

Ann-Margreth Willebrand, ordförande

Festprogram och årsmöte

Lördagen den 17 maj 2014 blev en verklig festdag för jubilarerna Selma Lagerlöf och Elin Wägner, invalda i Svenska Akademien för 100 resp 70 år sedan.

De nästan 200 deltagarna (varav 20 kom med buss från Växjö) bjöds på ett fint program med bl.a. musik ur Fritiofs saga, opera av Elfrida Andrée och Selma Lagerlöf och presentation av en ny bok med teatersonetter av Selma Lagerlöf. Efter fruktpaus läste Iréne Lindh (se bild) från Dramaten en del av en nyskriven monolog "Ensam dam bland 17 herrar", sammanställd av citat ur Elins verk av Marianne Enge Swartz. Andra medverkande var

Anna Nordlund, Anna Bohlin, Lisbeth Stenberg, Ebba Witt-Brattström och Helena Forsås-Scott.

Vid Elin Wägner-sällskapets årsmöte omvaldes hela styrelsen och en ny medlem invaldes: Barbro Andersson från Stockholm, som varit med i statygruppen. Efter det snabbt avklarade mötet kunde vi ansluta oss till minglet med vin och tilltugg.

Kl 18 var det dags för 84 personer att tåga iväg till Den Gyldene Freden där vi åt en god middag i traditionell miljö. Evenemanget var ett samarbete mellan Elin Wägner- och Selma Lagerlöf-sällskapen och genomfördes med stöd av Svenska Akademien, Operan, Dramaten, ellerströms förlag och Nordic Academic Press. Elever från Sundbybergs folkhögskola dokumenterade evenemanget.

Tack till alla som var med och gjorde denna dag så minnesvärd! /mes

Avtäckning av statyn

Nästa dag träffades vi igen på Liljevalchs konsthall där modellen till Siri Derkerts staty avtäcktes under högtidliga former.

Konsthallens chef Mårten Castenfors hälsade välkommen, skulptören Rune Rydelius som förstorat Siri Derkerts 20 cm höga statyett till nästan naturlig storlek berättade lite om processen

och Gunnar Nordmark från Växjö kommun höll ett fint tal.

Statyn har kommit till stånd genom en insamling bland Elin Wägner-sällskapets medlemmar och med bidrag från Kvinnliga Kontoristföreningen, Danelii fond, Växjö kommun samt Hjalmar Wicanders fond, Konstakademien. Särskilt tack till Siri Derkerts arvingar och Bonniers konstsamling som givit sitt medgivande till förstoring av den ursprungliga statyn. Tack till alla som bidragit till att detta drömprojekt förverkligats!

Invigning blir den 21 augusti kl 12 på S:t Eriksplan i Stockholm. Alla välkomna!

Besök på Wendela Hebbes museum

EW-sällskapet ordnade en gemensam bussresa från Växjö till Stockholm för att närvara vid jubileet och den första invigningen av statyn på Liljevalchs.

På hemresan tog vi efter tips från Marianne vägen om Södertälje, där vi besökte Wendela Hebbes hus och museum. Efter att ha ätit en härlig lunch berättade Ami Lönnroth och Per-Erik Mattsson från Wendelas Vänner livfullt om denna märkvärdiga kvinna som var Sveriges första kvinnliga yrkesjournalist, anställd på Lars Johan Hiertas Aftonblad på 1840-talet. Många av oss resenärer kände inte till henne mer än till namnet och för oss som smålänningar blev det särskilt intressant, då vi fick höra om Esaias Tegnér's förälskelse i Wendela och om deras långa brevväxling, som mycket fint finns återgiven i boken *Wendela* av Brita Hebbe.

Under guidningen fick vi också höra om Wendelas dotter Signe Hebbe, som blev en känd operasångerska och omtalad scenpedagog, och om konstnären Molli Faustman som var barnbarn till Wendela och Lars Johan Hjerta.

Museet, som är inrymt i Wendela Hebbes mångåriga sommarbostad och idag återfinns vid slussen i Södertälje, är verkligen värt ett besök. /AMW

Livstycket gästar Lilla Björka

Det var liv och rörelse när Livstycket kom till Lilla Björka veckan innan utställningen skulle invigas.

60 kvinnor från 11 länder kom i buss, trakterades med kaffe på hembygdsgården och fick se sig om på Lilla Björka innan de for vidare till Asa vandrarhem för övernattnig. Samtidigt satte Livstyckets personal igång med att hänga den både tänkvärda och glada utställningen.

Livstycket kan ses som ett Fogelstad för dagens invandrarkvinnor. Här lär de sig svenska, läsa och skriva med nya pedagogiska metoder. Läroboken "Vi dricker te och lär oss e" är underbar!

Vid vernissagen 28 juni invigningstalade Livstyckets grundare och vd Birgitta Notlöf. Hon återkom också med ett längre föredrag på en av sommarkvällarna på Lilla Björka. I stallet – med nya strålkastare - huserade Broderiakademins Växjögrupp med broderier.

Sommarkvällar på Lilla Björka

Fem sommarkvällar anordnades i sommar, den första med Birgitta Notlöf, Livstyckets grundare och vd, en kvinna som berättar om "sina" kvinnor med ett engagemang som berör.

Därefter påmindes vi återigen om jubileumsåret för Selma och Elin med föredrag från Lagerlöf-sällskapets Lisbeth Stenberg och Gunnel Becker samt Marianne ES, som redogjorde för vad pressen tyckte om Elins inval i Svenska Akademien samt berättade om Gabriela Mistral, nobelpristagare 1945.

Siri Derkert har vi lärt känna genom två tidigare utställningar på Lilla Björka, denna gång berättade P-O Swartz särskilt om hennes tid på Fogelstad då hon bland annat knådade Elin i lera, statyn som förstörad invigs på S:t Eriksplan i Stockholm.

Efter föreläsningen donerade P-O Swartz till Lilla Björka Ulla Anderssons broderade tavla av Siri Derkert och Ulla replikerade genom att donera sitt broderi med Elin Wägner framför traven av underskrifter för kvinnlig rösträtt. Lilla Björka tackar!

Till slut berättade projektledaren för Det fria ordets hus i Växjö, Karin Hansson, om sitt arbete. Vid invigningen av detta i början av sommaren medverkade skådespelerskan Iréne Lindh från Dramaten med en del av samma Elin-monolog som hon framförde vid festligheterna på Svenska Akademien. /mes

Stipendiat på Lilla Björka

I våras gick ansökningstiden ut för det första Elin Wägner-stipendiet till Lilla Björka.

Stipendiet innebär en fri vistelse på Lilla Björka under en månad 2014 samt en stipendiesumma på 15.000 kr. Stipendiet är instiftat av Stiftelsen Elin Wagners Lilla Björka med stöd av Elin Wägner-sällskapet och Växjö kommun.

Det var inte lätt för juryn att välja bland de 19 kvalificerade kandidaterna. Valet föll till slut på **Jane Morén** – vårdbiträde, journalist, författare och fotograf. Här fotograferad av Belinda Morén.

Jane Morén får stipendiet för att hon genom olika uttrycksätt visar på

livets skörhet på ett sätt som berör, samtidigt som hon i Elin Wagners anda vill belysa det outtröttliga arbete som generationer av kvinnor före oss har bedrivit för att ur jämställdhetssynpunkt skapa en bättre värld.

Ett av Jane Moréns aktuella projekt är en reportagebok om Anna Johansson Visborg 1879-1952, "Bryggar-Anna", en kvinna som tidigt började engagera sig i lika lön för lika arbete för kvinnor och män på bryggeriet där hon arbetade.

I september flyttar Jane in och vi hoppas att hon får en härlig och inspirerande månad i Elins miljö och anda. Kanske får vi en rapport till nästa nummer av Bergsluft?

Elin i Svenska Pen

I Johan Svedjedals bok "Bland litteraturens förenade nationer" om Svenska Pen (aktuell som mottagare av årets Väckarklocka), upptäckte jag till min förvåning att Elin Wägner tillsammans med Marika Stiernstedt var de första kvinnliga medlemmarna och invaldes 1925 bara tre år efter Svenska Pens bildande 1922.

Ingenting om detta står i Elin Wägnerbiografierna. Uppgifterna om Elins agerande i organisationen är magra i Svedjedals bok så jag kontaktade honom och frågade om han hade opublicerade uppgifter. Svaret var att protokollen tyvärr är mycket knapphändiga och att närvarolistor saknas, vilket gör det svårt att säga något mer bestämt om Elins agerande i klubben: "de uppgifter som finns i boken är veterligen de enda jag har hittat om henne i materialet". /mes

Mellan prärien och evigheten

Rubriken är titeln på en vacker bok av Per Helge, som introducerar ett dussintal författare som skriver om naturen, däribland Elin Wägner.

Bergsluft har fått författarens, tillika Sällskapsmedlemmen Per Helges tillstånd att publicera avsnittet om Elin Wägner, som befinner sig i intressant sällskap i boken och är väl värd att läsa i sin helhet. (Carlsson Bokförlag, 2014).

Ett Sammanträffande

– Wendell Berry och Elin Wägner.

Den amerikanska ekologi- och idéhistorikern Carolyn Merchant uppmärksammade i sin bok *Earthcare. Women and Environment*, från 1995, den svensk som i sin syn på jorden och bruket av den, dess verkliga betydelse och innebörd för oss, kommer närmast Wendell Berrys hållning, nämligen Elin Wägner. Intressant nog finns där dessutom en beröringspunkt mellan de båda. Wendell Berry har i sina essäer flera gånger återkommit till hur Albert Howard med sina idéer om ett hållbart jordbruk blev hans viktigaste

läromästare, när han och hans hustru Tanya köpte sitt jordbruk i Port Royal och flyttade hem dit för att leva som bönder. Howard var under det tidiga 1900-talet känd som grundaren av "the organic farming movement", och hans lärosatser byggde på gedigen praktisk erfarenhet bland annat som utvecklare och rådgivare i jordbruksfrågor i Indien.

Hans bok *An agricultural Testament*, utgiven 1940, sammanfattade det centrala i hans erfarenheter och blev för Wendell Berry en bibel för det dagliga arbetet. I inledningen till *Fred med jorden*, den bok Elin Wägner tillsammans med Elisabeth Tamm skrev och publicerade samma år, berättar Wagners nära vän Flory Gate hur Elin Wägner fick kännedom om Howard. Wägner lyssnade under kriget ofta på engelska radiostationer och fick vid ett tillfälle höra Howards bok recenserad där. Hon lyckades skaffa ett lånat exemplar och skrev av stora delar i översättning till svenska. Howards bok kom som ytterligare en bekräftelse på hållbarheten hos den uppfattning hon uttryckt i sin boks titel: *Fred med jorden*.

"Vi måste förvärva eller återförvärva en så djup insikt att vi kan samarbeta med naturen i stället för bortarbeta den. Den moderna teknikens uppfinningar måste prövas på hur naturen tål dem. Allt som dödar hennes självverksamhet måste bort eller också vi", skriver hon. "Människan har på grund av bristande helhetssyn alltför litet tagit hänsyn till vattnets uppgifter i den stora cirkulationen", framhåller hon några sidor senare i boken, och just begreppet helhetssyn återkommer och blir närmast ett nyckelord för den här lilla skriften.

Hon, som av bönderna i trakten av småländska Lilla Björka, där hon bodde, betraktades som onödigt sträng och sträv, hade iakttagit hur lantbrukare nu börjat följa vädertjänstens rapporter i stället för att själva "tyda vädrets och regnfåglarnas tecken", hur det egna omdömet höll på att utarmas och göra dem beroende av andras expertis. Det beroendet gäller mer än väderrapporter: "Försöket att göra om jordbruket till en industri med en produktionsapparat som man kan utvidga, omlägga, nedlägga eller sätta i gång alltefter konjunkturernas växlingar, måste självfallet misslyckas", skriver hon bistert. Den verksamhet som av sådana skäl läggs ner ena gången är omöjlig att återskapa nästa. Det innebär att viktig kunskap går evigt förlorad.

Följande resonemang, för att nu lyfta fram ett sista citat ur boken, kunde citeras vid vilken miljö- eller klimat- eller jordbrukskonferens som helst, med högsta aktualitet: "Den forskning, de utbildningsanstalter och de lantbrukarsammanslutningar som oreserverat ställt sig i industrialiseringens tjänst, förleder jordbrukaren att söka överträffa naturen och bryta hennes lagar och gränser. Man påstår utan varje försök till bevisning att utvecklingen från hackebruket till traktorbruket är ödesbestämd, med andra ord att i och med att den första hackan luckrade upp jorden för sådd, var

människorna dömda att fortsätta tills de nått det rationaliserade jordbrukets yttersta konsekvenser. Det är med detta sätt att resonera man kommer fram till att automatgeväret är en ofrånkomlig utveckling av stenyxan och vargspjutet, fallskärmsoldaten av fjärdingsmannen. Men om jordbrukare låter överbevisa sig av detta påstående och tror att han på denna linje kan nå vidare och inhösta ständigt nya framgångar, har han lika fel som generalstaber och högsta krigsherrar. Naturen har fortfarande överkommandot." Ord och inga visor.

Elin Wägner går sedan vidare och sätter in jordbruket i ett större socialt, historiskt och inte minst könspolitiskt sammanhang som omfattar all mänsklig verksamhet. Här ska dock inte citeras mera; den till omfånget lilla boken förjånar att bli läst i sin helhet. Harry Martinson kallade henne en tänkerska och menade, i sitt inträdestal till Svenska Akademien, där han efterträdde henne, att "det bästa hon gav ligger i den mänd av visa tankar hon tänkte och som hon smugglade in i sina arbeten". Det är ett onödigt njuggt omdöme, för nog tänkte hon, klarare och längre än de flesta, men fullt öppet och medvetet. Också hennes romaner är väl värda att läsas, även av det skälet medan böcker som *Väckarklocka* och *Fred med jorden* i sin framsynthet och bibehållna aktualitet i högsta grad borde vara läsning för vår tid.

S:t Sigfrids folkhögskola

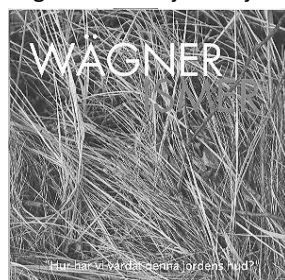
Börje Svensson, välkänd bland deltagarna i Elin Wägnerdagarna på S:t Sigfrid för sina lunchpromenader, tipsade om en ny bok, "Folkhögskolan – Kulturarv och Framtid" av Monica Roselius. Hon presenterar ett antal folkhögskolor, som alla på ett fint sätt anpassat sig till den nya tiden genom sina utbud av kurser och utbildningar. Att många söker sig till S:t Sigfrid för att utbilda sig musikaliskt har alla vi som varit på Elin-helg kunnat njuta av genom elevkonserter i kapellet. Boken kan beställas genom bildningsforlaget@telia.com eller tel. 0485 56023.

Tre vinnare

För två år sedan delade vi ut *Wägnerismer*, den vackra lilla citatboken från Artéa förlag, till våra medlemmar i stället för Småskrift.

Det är en fin presentbok och kan beställas genom mail till mes@comhem.se för 70 kr inkl porto.

Vinsten i dragningen bland medlemmar som betalat in avgiften före 1 juli är just *Wägnerismer*. Vi skickar

böcker till Ann-Kristin Andersson, Helsingborg, Per Lager, Hunnebostrand och Gudrun Pettersson, Ljungby och tackar för att ni stödjer Elin Wägner-sällskapets verksamhet.

Om kvinnors rösträtt

När Selma Lagerlöf fick Nobelpriset 1909 hade hon inte rösträtt. "Bara att gå omkring och tänka att jag borde varit söner skulle väl annars kunna göra mig till rösträttskvinna", skriver Elin Wägner i *Pennskaftet* (1910). När kvinnorna äntligen fick rätt att rösta i allmänna val 1921 insåg Elin Wägner och andra rösträttskvinor "att komma in i systemet betydde inte för kvinnorna att få något väsentligt inflytande där. För de allra flesta betydde tjänst i det manliga systemet omskolning, avslipning, anpassning". En konsekvens av detta var Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad.

Den 12 september kl 15.00 på Galaxen, Växjö stadsbibliotek samtalar Marianne Enge Swartz och Amr Khalifa Sheikh Dayeb, ung man från Somalia som startat bokcirkel med somaliska kvinnor, om kvinnors rättigheter i världen.

Senare samma dag fortsätter Marianne och Amr samtalet på Araby Park Arena. **Alla Välkomna!**

Karin om miljön

Jag fortsätter med samtalet i kapitlet "Molnfödelse" i *Väckarklocka*, där några vänner försöker definiera begreppet hög levnadsstandard. Nu till det femte kravet: "hur människorna som arbetar i livsmedelsbranschen levat samt hur djur och växter haft det".

Om vi ser till människorna i första hand så finns det två hjälpmedel: välj bort lågris-EMV (egna varumärken såsom Eldorado och ICA Basic, f.d. Euroshopper). EMV betyder att varan tillverkas där man för tillfället får den billigast. Det kan betyda att ett år är det i Sverige och ett annat år i Polen, vilket innebär stor osäkerhet för såväl producent som arbetare. Det betyder också en lönepress nedåt – de som äger varumärket äger makten.

Välj Fairtrade-produkter då det är möjligt!

De billiga varumärkena, som alla de större matvarukedjorna har, är sämre för alla produktionsled, sämre för hälsan och sämre för miljön. Vem tjänar då på detta? Enligt Gunnar Brulin i boken *Billig mat – en dyr affär* är matvarukedjorna de enda som tjänar på detta! Många billiga EMV-produkter saknar information om var och hur de är tillverkade.

Man får vad man betalar för och prispressen drabbar såväl utbud som kvalitet. Exempelvis gör det billiga grisköttet det omöjligt med bra djuromsorg.

/Karin Sahlström

Välkommen med bidrag till nästa Bergsluft före 1 november 2014

Elin Wägner-sällskapet. Bg 645-0126

Bergslufts red:

Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 073 557 0118, mes@comhem.se

Ann-Margreth Willebrand (AMW)

Tel: 0470 711675, amwillebrand@hotmail.com